บทคัดย่อ

จากการสัมภาษณ์ คนตกงานที่อาศัยอยู่ในชนบท ตำบลกุดหวาย อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 10 คน เป็นหญิง 5 คน ชาย 5 คน เป็นแรงงานไร้ฝีมือที่เคยทำงานในสถานประกอบการขนาดเล็ก-กลางในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพชีวิตของคนตกงานที่อยู่อาศัยในชุมชนชนบท รูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการช่วยเหลือตนเองของคนตกงาน ชุมชน และการเข้าถึงบริการของหน่วยงานภาครัฐ ได้ผลการศึกษาดังนี้

คนตกงานทั้งหมดล้วนได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจปลายปี 2539-40 โดยคนตกงานชายจะทำงานประเภทใช้แรงงานมากกว่าคนตกงานหญิง แต่คนตกงานหญิงจะถูกออกจากงานก่อนคนตกงานชาย และคนตกงานหญิงจะหาทางออกในการแก้ไขปัญหาได้ก่อนคนตกงานชาย คนตกงานเหล่านี้ล้วนมีภูมิหลังและความจำเป็นที่ต้องอพยพแรงงานเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม เพราะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีแต่ไม่พอ ทำนาได้ผลผลิตต่ำ มีบุตรมาก จึงไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน เพื่อความอยู่รอดของชีวิตและครอบครัว คนตกงานหญิงจะเป็นผู้ที่ออกจากบ้านเพื่อหางานทำก่อน โดยเฉลี่ยแล้วคนตกงานหญิงจะทำงานรับจ้างนอกบ้านตั้งแต่อายุ 13 ปี แต่เนื่องด้วยระดับการศึกษาต่ำ ทำให้ขาดความสามารถในการประกอบอาชีพ และไม่มีโอกาสเลือกอาชีพได้ นอกจากการทำงานรับจ้าง เป็นแรงงานไร้ฝีมือ

ก่อนเกิดวิกฤติ คนตกงานเคยมีรายได้เฉลี่ย 4,000-6,000 บาทต่อเดือน มีค่าใช้จ่ายประจำเป็นค่าเช่า ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าใช้จ่ายส่วนตัว ประมาณ 3,000-4,000 บาทต่อเดือน ที่เหลือต้องส่งกลับบ้าน ทำให้ไม่มีเงินเก็บออม ยกเว้นคนที่แต่งงานแล้วและทำงานทั้งคู่จะมีเงินเหลือเก็บออมบ้าง

เมื่อตกงานก็ต้องหันกลับมาอาศัยที่พึ่งสุดท้ายคือบ้านเกิด ในคนตกงานระยะแรกจะคิดมาก กลุ้มใจ เครียด เพราะเคยทำงานมีรายได้กลับมาอยู่บ้านไม่มีงานทำ ต้องใช้จ่ายโดยไม่มีรายรับ เมื่ออยู่นานๆ ก็สามารถปรับตัวได้ โดยพบว่าคนตกงานหญิงมีการปรับตัวและหาทางออกของชีวิตได้เร็วกว่าคนตกงานชาย เพราะผู้หญิงมีกิจกรรมในครัวเรือนให้ทำ ช่วยให้ผ่อนคลายอารมณ์และความคิดความรู้สึกได้มาก ผิดกับผู้ชายซึ่งเป็นตัวหลักในการหารายได้สู่ครอบครัวและเป็นหน้าที่หลักของผู้นำครอบครัวของคนไทย

การกลับมาสู่อาชีพทำนาต้องประสบกับปัญหาที่หนักยิ่งกว่าเดิม เนื่องจากการลงทุนในการผลิตที่สูงขึ้น ผลผลิตข้าวที่ต่ำ และขายข้าวไม่ได้ราคา ส่วนคนที่ทำงานรับจ้างทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่ เป็นการรับจ้างตามฤดูกาล จึงมีรายได้ไม่แน่นอนและไม่เพียงพอ หลายคนมีการทำอาชีพเสริม เช่น เลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง ปลูกพืชหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ทอผ้าไหมมัดหมี่ และรับจ้างเย็บผ้าโหล

คนตกงานหญิงมีความพยายามช่วยเหลือตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยการรวมตัวกันและร่วมมือกันในชุมชนจัดตั้งกลุ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นการนำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเดิมของชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และกลุ่มเย็บผ้า เป็นการใช้ประสบการณ์เดิมของอดีตสาวโรงงานเย็บผ้าที่ตกงานกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ก่อให้เกิดอาชีพ มีรายได้ แต่ก็ยังมีปัญหาเนื่องจากขาดตลาดรองรับสินค้าที่กลุ่มผลิต โดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ ส่วนคนตกงานชายไม่สามารถหาทางออกด้วยการ

รวมกลุ่มเพราะขาดผู้นำหลักที่เสียสละจริงจังในการจัดการแก้ไขปัญหา ความคิดเห็นไม่ตรงกัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

ในส่วนขององค์กรและหน่วยงานภายในท้องถิ่นนั้น ไม่ได้มีกิจกรรมหรือแผนที่จะช่วยเหลือกลุ่มคนตกงานโดยตรง แต่กลุ่มคนตกงานก็สามารถใช้ประโยชน์และสิทธิของการเป็นคนในชุมชนและการเป็นสมาชิกของกลุ่มในการใช้บริการและการกู้ยืมจากชุมชน สำหรับความช่วยเหลือจากรัฐนั้น มีคนตกงาน 8 คน เข้าร่วมโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งมี 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการจัดจ้างงานในส่วนของงบหมู่บ้านละ 100,000 บาท คนตกงานได้ทำงานขุดลอกคลองส่งน้ำคนละ 5 วัน ได้ค่าจ้างวันละ 130 บาท ครั้งต่อมาเป็นโครงการ "มิยาซาว่าแพลน" จัดสรรเงินให้ตำบลละ 120,000 บาท คนตกงานได้ทำงานเกลี่ยหินคลุกที่นำมาเททำถนนคนละ 3 วัน ได้ค่าจ้างวันละ 130 บาท